

Atatürk Bizimle (Dinleme Metni): Not Alma, Özet, Başlık ve Fiilimsiler

T.8.1.3, 4, 7, 10. Dinlediklerini özetler, sorulara cevap verir, başlık önerir, görüş bildirir. · T.8.1.14. Dinleme stratejilerini uygular. · T.8.2.1–2. Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapar. · T.8.3.9, 30. Fiilimsilerin işlevlerini kavrar; bilgi kaynaklarını kullanır. · T.8.4.4. Yazma stratejilerini uygular.

HATIRLAYALIM

- Mükerrerem Kâmil Su'nun "Atatürk Bizimle" metni dinlenmeden önce Atatürk kitapları hakkındaki araştırma paylaşılar; dinlerken dikkat dağıtan hareketlerden kaçınılıp bilinmeyen sözcükler kısaca not alınır.
- Dinleme sonrasında not alınan sözcüklerin anlamı TDK Güncel Türkçe Sözlük gibi bir kaynaktan bulunarak iki sütunlu tabloya yazılır ve seçilen iki sözcük sözlükteki anlamına uygun cümlelerde kullanılır.
- Özet; metnin ana çizgisini ve olay sırasını koruyarak, gereksiz ayrıntıları azaltıp kendi cümlelerimizle kurulur. Başlık önerisi metnin konusunu veya ana düşüncesini yansıtır; görüş bildirirken düşünce ile gerekçesi birlikte söylenir.
- Aynı fiil kökünden cümledeki göreve göre isim-fiil (işin adı), sıfat-fiil (ismi niteleme) veya zarf-fiil (zaman, durum/nasıl) kurulur. İki cümle birleştirilirken çekimli fiil sonda kalır; aradaki zaman, nasıl, amaç veya niteleme ilişkisine uygun fiilimsi seçilir.

1 SIRALAMA

Görseldeki süreç şemasından yararlanarak "Atatürk Bizimle" dinleme çalışmasının basamaklarını baştan sona doğru 1'den 5'e kadar sıralayınız.

1. Dinleme Öncesi Kitap araştırmasını arkadaşlarıyla paylaşma	2. Dinlerken Dikkat dağıtıcı hareket etmeden sözcük not alma	3. Dinleme Sonrası Sözlük, özet, başlık ve gerekçeli görüş paylaşma
--	---	--

- Dikkat dağıtıcı hareket etmeden dinleyip sözcük not almak
- Metne başlık önermek ve sorulara gerekçeli görüş bildirmek
- Not alınan sözcüklerin anlamını sözlükten bulup tabloya yazmak
- Dinlemeden önce Atatürk kitapları araştırmasını paylaşmak
- Ana çizgiyi ve sırayı koruyarak metni kendi cümleleriyle özetlemek

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki sözlük çalışma kartında Tuna'nın dinlerken not aldığı iki sözcük için yaptığı uygulama verilmiştir. Tuna'nın çalışmasıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

Tuna'nın Not Aldığı Sözcükler ve Cümle Tablosu
1) müstakil (TDK: Bağımsız, kendi başına olan) Cümle: "Dedem bahçeli, müstakil bir evde yaşıyor."
2) imrenmek (Tahminim: Kısırıp üzülmek demektir) Cümle: "Arkadaşımın başarısına çok imrendim ve ona kızdım."

- A) İki sözcüğün anlamını da sözlükten doğru bulmuştur.
- B) İlkinde sözlük anlamını, ikincisinde yanlış tahmini kullanmıştır.
- C) Sözcükleri dinleme sırasında metni durdurarak aramıştır.
- D) Tabloya sözcüklerin yalnızca eş sesli anlamlarını yazmıştır.

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Numaralanmış cümle fişlerinde "yaz-" kökünden türetilmiş sözcükler koyu gösterilmiştir. Hangi fişteki koyu sözcük fiilimsi değildir?

1. fiş · yazılan Sıfat-fiil (eserleri niteler)	2. fiş · yazarak Zarf-fiil (durum bildirir)
3. fiş · yazdı Kip ve kişi eki yüklem	4. fiş · yazmak İsim-fiil (işin adını bildirir)

- A) 1. fiş: Atatürk hakkında "yazılan" eserleri inceledik.
- B) 2. fiş: Özetini kendi cümleleriyle "yazarak" sundu.
- C) 3. fiş: Defterine yeni öğrendiği iki sözcüğü "yazdı".
- D) 4. fiş: Anı türünde kitap "yazmak" hazırlık gerektirir.

4 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki kök-görev şemasını inceleyerek "oku-" fiil kökünden cümledeki boşluğun görevine uygun fiilimsiyi kurunuz ve türünü tabloya yazınız. İlk satır örnektir.

İsim-fiil İşin adını bildirir Örnek: okumak	Sıfat-fiil İsmi niteler Örnek: okunan	Zarf-fiil Zaman ve durum Örnek: okuyarak
---	---	--

Cümle ve boşluğun görevi	Kurulan fiilimsi	Fiilimsinin türü
Kitap ___ yeni ufuklar açar. (işin adı)	okumak	İsim-fiil
Geçen hafta ___ kitapları rafa dizdik. (niteleme)	okunan	Sıfat-fiil
Metni sessizce ___ altını çizdi. (durum)	okuyarak	Zarf-fiil
Dergiyi ___ bitirmez özetini yazdı. (zaman)	okur (okumaz)	Zarf-fiil

5 EŞLEŞTİRME

İfadeleri ilgili kavramlarla eşleştiriniz.

- a) 1. Sözlük
- b) 2. Özetleme
- d) 3. Gerekçeli görüş
- e) 4. Çekimli fiil
- C) 5. Başlık önerisi
- a) Not alınan sözcüklerin anlamını doğrulama aracı
- b) Metni sırasını koruyarak kendi cümleleriyle kısaltma
- c) Metnin konusunu veya ana düşüncesini yansıtan ad
- d) Düşünceyi nedeni ile birlikte açıklama
- e) Kip ve kişi eki alarak yüklem olan sözcük

6 KISA CEVAP

Görseldeki panoda "Bir yazar olsaydınız ne tür kitaplar yazmak isterdiniz?" sorusuna Duru ve Emre'nin verdiği yanıtlar yer almaktadır. Hangi öğrencinin yanıtı "görüş bildirme" kuralına tam uygundur? Nedenini açıklayınız.

Duru'nun Yanıtı "Bir yazar olsaydım çocuk romanları yazmak isterdim." (Yalnız görüş var, gerekçe yok)	Emre'nin Yanıtı "Tarihi öyküler yazmak isterdim; çünkü geçmişteki kahramanları tanıtmak çok değerlidir."
---	---

Emre'nin yanıtı uygundur; çünkü görüşünü nedeni ("çünkü...") ile birlikte açıklamıştır.

7 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Doğru olan ifadelerin yanındaki D kutusunu, yanlış olanların yanındaki Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Dinleme sırasında anlamı bilinmeyen sözcük duyulduğunda metin durdurulmaz, sözcük kısaca not alınır.	☒	☐
İyi bir özetle metinde yer almayan kişisel yorumlar ve uzun betimlemeler ayrıntılarıyla anlatılır.	☐	☒
Aynı fiil kökü, cümlede üstlendiği göreve göre isim-fiil, sıfat-fiil ya da zarf-fiil olabilir.	☒	☐
İki cümleyi fiilimsiyle tek cümle yaparken iki cümlede de yüklemi çekimli fiil olarak korunur.	☐	☒
"Araştırma yapmak için kütüphaneye uğradı." cümlesinde "yapmak" isim-fiili amaç ilişkisi kurmuştur.	☒	☐

8 ÇOKTAN SEÇMELİ

Bir kütüphane gezisini anlatan dinleme metni için dört öğrencinin hazırladığı özet kontrol kartları görselde verilmiştir. Hangi öğrencinin kartındaki uygulama özetleme ölçütlerine uygun değildir?

I. Kart - Ece Olay sırasını korudu.	II. Kart - Kaan Cümleleri aynen kopyaladı.
III. Kart - Nil Kendi cümlelerini kurdu.	IV. Kart - Mert Ayrıntıları özetten çıkardı.

- A I. kart: Ece, olay sırasını koruyarak özet yazmıştır.
- B II. kart: Kaan, metindeki cümleleri olduğu gibi kopyalamıştır.
- C III. kart: Nil, notlarından yararlanıp kendi cümlelerini kurmuştur.
- D IV. kart: Mert, gereksiz ayrıntıları özetten çıkarmıştır.

9 KISA CEVAP

Görseldeki dinleme metni kartında Cumhuriyet'in ilk yıllarında köy okullarına kitap ulaştıran bir öğretmenin çabası anlatılmaktadır. Bu metin için biri konuyu, diğeri ana düşünceyi yansıtan iki farklı başlık önerisi yazınız.

Dinlenen Metnin Özeti ve Başlık Ölcütleri
Metin: Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir öğretmenin tahta sandıklarla köy okullarına kitap taşıyıp çocuklara okuma sevgisi kazandırması.
1. Başlık: Konuyu yansıtmalı · 2. Başlık: Ana düşünceyi yansıtmalı

Konu başlığı: "Köy Okullarına Kitaplar". Ana düşünce başlığı: "Okuma Sevgisini Büyüten Emek".

10 ŞİFRELEİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen kavramları kutulara yazınız. Turuncu kutulardaki harfler, dinlenen metnin ana çizgisini kendi cümlelerimizle kısaca anlatma çalışmasının adını verir.

Sunum ve dinleme öncesinde konuya ilişkin yapılan hazırlık çalışması: ... bilgi **ÖN**

Eylemin nasıl veya ne zaman yapıldığını bildiren fiilimsi türü: ...- fiil **ZARF**

Fiilimsi olmayan, kip ve kişi eki alarak yüklem görevinde kullanılan fiil: ... fiil **ÇEKİMLİ**

Sözcüklerin anlamını doğrularken kullandığımız iki sütunlu çizelge **TABLO**

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:
ÖZET

11 BOŞLUK DOLDURMA

Boşlukları kutudaki uygun sözcüklerle tamamlayınız.

- çekimli** **sözlüğe** **özetleme** **sıfat-fiil** **gerekçesi**
zarf-fiil
- Dinlerken aldığımız notlar, metni sırasıyla **özetleme** işimizi kolaylaştırır.
 - Sözcüğün anlamını tahminle bırakmayıp **sözlüğe** bakarak doğrularız.
 - Bir ismi niteleyen fiilimsi türüne **sıfat-fiil** denir.
 - Eylemin nasıl veya ne zaman yapıldığını bildiren fiilimsiye **zarf-fiil** denir.
 - Görüş bildirirken düşüncemizi **gerekçesi** ile birlikte söylemeliyiz.

12 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki cümle birleştirme şemasından yararlanarak tablodaki ikiyeşer cümleyi parantez içindeki ilişkiye uygun fiilimsiyle tek cümle hâline getiriniz. İlk satır örnektir.

Zaman (zarf-fiil)	Zil çaldı. Sınıfa girdi. → Zil çalınca sınıfa girdi.
Nasıl (zarf-fiil)	Sözlüğe baktı. Anlamı buldu. → Sözlüğe bakarak anlamı buldu.
Amaç (isim-fiil)	Kitap alacaktı. Sergiye gitti. → Kitap almak için sergiye gitti.
Niteleme (sıfat-fiil)	Yazar anı anlatıyor. Dinledik. → Anı anlatan yazarı dinledik.

Ayrı cümleler ve istenen ilişki	Fiilimsiyle birleştirilmiş tek cümle	Kullanılan fiilimsi türü
Zil çaldı. Sınıfa girdi. (zaman)	Zil çalınca sınıfa girdi.	Zarf-fiil
Sözlüğü açtı. Anlamı buldu. (durum)	Sözlüğü açarak anlamı buldu.	Zarf-fiil
Kitapları inceleyecekti. Sergiye gitti. (amaç)	Kitapları incelemek için sergiye gitti.	İsim-fiil
Yazar anı anlatıyor. Yazarı dinledik. (niteleme)	Anı anlatan yazarı dinledik.	Sıfat-fiil

13 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

İki ayrı cümleyi fiilimsiyle birleştirirken seçilen fiilimsi cümlelerin anlam ilişkisini belirler. "Kütüphaneye girdi. Sessizce masaya oturdu." cümleleri aşağıdaki seçeneklerin hangisinde "zaman ilişkisi" kuracak biçimde birleştirilmiştir?

- A Kütüphaneye girince sessizce masaya oturdu.
- B Sessizce masaya oturmak için kütüphaneye girdi.
- C Kütüphaneye giren öğrenci sessizce masaya oturdu.
- D Sessizce masaya oturarak kütüphaneye girdi.

14 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki kartta verilen "araştır-" fiil kökünü; birinci cümlede isim-fiil, ikinci cümlede sıfat-fiil, üçüncü cümlede zarf-fiil olacak biçimde okuma kültürü temalı üç ayrı cümlede kullanınız.

Fiil Kökü: araştı- → Üç Farklı Görevde Cümle Kurma
1. Cümle (İsim-fiil): -mak veya -ma ekiyle işin adını bildirsin.
2. Cümle (Sıfat-fiil): -an veya -dığı ekiyle bir ismi nitelesin.
3. Cümle (Zarf-fiil): -arak veya -ınca ekiyle durum bildirsin.

1) Yeni konuları araştırmak çok yararlıdır. 2) Araştıran öğrenciler kaynaklara ulaştı. 3) Kaynakları araştırarak özetini yazdı.